

Het geloof beleden

Lezing voor de zomerconferentie van het Deputaatschap voor Studerenden van de GG onder het thema “Houvast in de storm”. De lezing werd gehouden door ds. C. Sonneveld op vrijdagavond 12 september 2014 in het gebouw van Driestar Educatief te Gouda.

Ter inleiding

Over God: Lerares biologie aan het Christelijk Gymnasium Sorghvliet in Den Haag (1964): “God is als iemand die boven op een berg zit. Alle religies zijn wegen die naar boven leiden. Hun aanhangers komen langs verschillende kanten, maar ze komen allen uit op hetzelfde punt.”

Over het geloof: Docent wiskunde aan dezelfde school, toen een leerling op een vraag van hem zijn antwoord begon met de woorden “Ik geloof...”, reageerde als volgt: “Geloven doe je maar in de kerk; hier moet je het weten!”

Over ons kerkverband: Docent godsdienst wilde duidelijk maken wat de Gereformeerde Gemeenten waren: “Jullie weten wel, de zwartekousenkerken, dat zijn die mensen die een eeuw te laat geboren zijn”. Een homerisch gelach volgde.

Over wetenschap: Jaren later toen ik voor mijn doctoraal examen culturele antropologie studeerde in Utrecht, liet mijn professor “antropologie van de religie” weten dat we zouden uitgaan van het “methodologisch atheïsme”. M.a.w. we onderzoeken wel godsdienstige verschijnselen, maar we gaan er – wetenschappelijk gezien – vanuit dat deze niet aan een hogere werkelijkheid beantwoorden. Alles kan en moet empirisch verklaard worden.

Ik zal op deze voorbeelden niet verder ingaan, want dan kom ik terecht op het terrein van de spreker, die morgen een inleiding hoopt te houden over “Het ongeloof bestreden”. Hoe dan ook, deze paar ervaringen uit mijn eigen studententijd laten zien hoe anders er gedacht wordt buiten de muren van je kerk en dat je daardoor danig in de war kunt raken.

Hoe weet je nu zeker of God er is en of Hij de God van de Bijbel is? Hoe weet je nu wat het ware geloof is? Moslims denken toch ook dat zij gelijk hebben? En Jehova’s Getuigen klinken ook heel overtuigd. Goed, wij zijn christelijk, maar dat zeggen rooms-katholieken ook. Wij noemen ons protestants, maar onder de protestanten zijn reformatorische christenen slechts een minderheid. En zelfs binnen de reformatorische kringen zijn er weer zoveel verschillen. Zie er maar eens uit te komen! Wat is nu waarheid?

Hoewel ik deze problematiek verder laat liggen, heb ik haar wel verwerkt in een drietal stellingen die jullie straks kunnen bespreken. Maar nogmaals, ik laat dit nu rusten. Ik ga in

mijn verdere lezing uit van de waarheid van het christelijk geloof zoals wij dat van huis uit hebben meegekregen en richt me op een aantal andere zaken.

1. Een waar geloof

De vraag kan immers gesteld worden: Wat is een waar geloof? De HC spreekt van kennis en vertrouwen, terwijl Abraham Hellenbroek in zijn bekende vragenboekje er de toestemming nog tussenvoegt (in feite zit die “ingebakken” in die twee andere elementen).

Het is goed om beide elementen van het geloof vast te houden (in hun evenwicht). Enerzijds: mensen die alle nadruk leggen op de kennis. Gevolg: het geloof krijgt iets verstandelijks, iets kils. Anderzijds mensen die alle nadruk leggen op het vertrouwen. Gevolg: het geloof krijgt iets vaags, iets emotioneels. Het wordt een sprong in het duister.

Let erop dat het gaat om een vaste of stellige kennis “van *alles* wat God in Zijn Woord heeft geopenbaard: dus ook van Zijn oordeel” (denk bijv. aan de mensen van Nineve in het boekje Jona). LV: “Is er zekerheid in het geloof? Ja, de Heere verzekert Zijn kinderen allereerst van hun verloren staat!”

Bovendien: een geheiligde kennis (door de verlichting van de Heilige Geest). Geen kennis die wij bij elkaar sprokkelen door veel te lezen, veel aan Bijbelstudie te doen, enz.

2. Geloof en wedergeboorte

Nu wordt er wel eens gezegd dat er in onze gemeenten te weinig nadruk wordt gelegd op het geloof en dat het steeds maar gaat over de wedergeboorte. In veel andere kerken hoor je dat je geloven moet en geloven *zag*. Bij ons hoor je telkens weer dat er een begin uit God moet zijn. Is dat niet eenzijdig? Werkt dat niet verlamdend?

Natuurlijk moeten wij altijd waken tegen eenzijdigheid. Feit blijft echter dat een onbekeerd mens niet wil en kan geloven, net zomin als een dode dat zal doen. De reformatie heeft benadrukt dat de zaligheid ontvangen wordt alleen door het geloof en niet door de werken. Toen de remonstranten van dat geloof vervolgens weer een werk maakten, hebben onze Dordtse vaders beleden dat ook dat geloof een genadegave van de hemel is. Kennelijk is een mens zo diep verloren en verdorven dat God hem inwendig moet omzetten zal hij ooit zich bekeren en geloven!

Heel leerzaam in dit verband zijn de verzen 11 t/m 13 van Johannes 1 (lees deze verzen in hun eenheid, dus niet alleen vers 12!). En even leerzaam is de structuur van Johannes 3:1-16 (het gesprek van Jezus met Nicodemus): eerst het wederbarende werk van de Geest (vs. 3-11), dan de verlossende kracht van de Zoon (vs. 12-15), en ten slotte de liefde van de Vader (vers 16). N.B. Helaas blijft de HSV Jongerenbijbel in haar uitleg vaag over de verhouding tussen wedergeboorte en het geloof in dit Bijbelgedeelte.

3. Verschillende soorten geloof

Wanneer wij spreken over het geloof moeten wij dat niet doen in een algemene zin. Het is van groot belang een scherp onderscheid te maken tussen het zaligmakend geloof en andere soorten geloof. Er is een historieel geloof (denk aan koning Agrippa), dat ook wel “het geloof

der duivelen” genoemd wordt (Jak. 2:19). Er is ook een tijdgeloof (denk aan de gelijkenis van de zaaier en het zaad in Mat. 13 en aan mensen zoals Demas). En er zelfs een wondergeloof (denk aan Mat. 7:22 en 1 Korinthe 13).

Als het onderscheid tussen het ware geloof en die andere soorten geloof in de prediking en ons spreken verdwijnt, blijft er ten slotte een algemeen Godsgeloof over en krijgen we veel gelovige, bekeerde mensen waar God niet van weet.

4. Planting en oefening van het geloof

Nu kan ik me voorstellen dat je tegen zulke onderscheidingen een beetje aanhikt. Er zijn bovendien onderscheidingen waarbij je soms diep moet nadenken. Zo’n onderscheiding is die tussen de hebbelijkheid van het geloof en de dadelijkheid van het geloof. Deze uitdrukkingen vind je met name in de preken van de Nederlandse oudvader Alexander Comrie (hij was trouwens van Schots-Engelse komaf) in de preken van hen die door hem zijn beïnvloed.

Waarom Comrie tot deze onderscheiding kwam... (de strijd in zijn dagen over de eigenlijke daad van het geloof). Welke keuze hij toen maakte... (allereerst moet het geloofsvermogen er zijn met daarin kennis, toestemmen en vertrouwen, voordat het kan komen tot de daad van kennen, toestemmen en vertrouwen ; vgl. dit met de mens: je moet een gehoororgaan hebben om te kunnen zien).

Comrie maakte gebruik van woorden en begrippen uit de filosofie maar deed dat om daarmee Bijbelse zaken uit te drukken. Iemand beweerde laatst: “Geloven is een werkwoord”. Is dat waar? Is daar alles mee gezegd? Hoe wordt het zelfstandig naamwoord “pistis” in het Griekse NT gebruikt? Zie bijvoorbeeld 2 Tim. 1:5.

5. Toevluchtnemend en verzekerd geloof

Nu wordt er weleens gezegd dat sommige dominees er een soort geestelijke wiskunde van maken. Dat verwijt mogen wij ons als predikanten best wel aantrekken. Geven wij daar inderdaad aanleiding toe, dan moeten we onze wegen herzien en onze preken herschrijven. Aan de andere kant moeten we niet te gauw koudwatervrees vertonen als er uitdrukkingen worden gebruikt die geworteld zijn in Gods Woord en die eigenlijk niet eens zo moeilijk te begrijpen zijn.

Ik denk bijvoorbeeld aan het onderscheid tussen een toevluchtnemend geloof en de zekerheid des geloofs (of de verzekering van de gelovige). Wie de geschiedenis van de bloedvloeiende vrouw leest kan moeilijk ontkennen dat dit onderscheid heel duidelijk aanwezig is. Het is een onderscheid dat niet alleen namaakgelovigen kan ontmaskeren, maar ook tobbers en zuchters tot troost en sterkte kan zijn. De mannen van de Nadere Reformatie zijn vaak uit pastorale bewogenheid tot zulke onderscheidingen gekomen. Dat wordt nogal eens vergeten!

Met deze uitdrukkingen wordt niet bedoeld dat er geen zekerheid in een beginnend geloof is, maar wel dat er een voortgang (of opwas) is in het geloof en dat er standen zijn in het genadeleven. Trouwens, als het gaat over zekerheid in het geloof, dan mogen we ook een

woord van ds. L. Vroegindewey wel ter harte nemen: “De Heere verzekert Zijn kinderen allereerst zeer krachtig en helder van hun verloren staat, voordat Hij hen verzekert van de zaligheid”.

6. Geloof en aanvechting

Natuurlijk betekent de uitdrukking “een verzekerd geloof” niet dat er dan geen strijd meer is in de gelovige. Zie bijv. de “Christenreis” van Bunyan! Toen hij zijn pak was kwijtgeraakt bij het kruis en daar verzekerd was van de vergeving van zijn zonden, beleed was met Christus’ gerechtigheid en verzegeld was met de Heilige Geest (let op die drie blinkende gestalten!), was hij nog niet in het hemelse Jeruzalem. Er lag nog een hele weg voor hem! Denk bijv. aan zijn strijd met Apollyon, zijn opsluiting in het kasteel van de Reus Wanhoop en zijn grote benauwdheid in de doodsrivier.

7. Plicht om te geloven

“Ja, maar wordt een mens zo niet teruggeworpen op zichzelf? Er is in de Bijbel toch ook een plicht om te geloven en een aanbod van genade en een oproep tot bekering?”

Dat alles is er zeker. We hoeven dat niet te ontkennen. En we *mogen* dat ook niet ontkennen. Zie bijv. de gelijkenis van de verloren zoon in Lukas 15. Bij de oudste zoon is dat nog het duidelijkst. Hij vroeg niet naar zijn vader, maar was boos en bleef mokkend buiten zitten. “Zo ging dan de vader uit en bad hem”!

Alleen moet die plicht niet weer een nieuwe eis worden. Toen ik daarmee als zeventienjarige jongen geconfronteerd werd in een Volle Evangeliegemeente in Den Haag, liep ik helemaal vast (ook dan wordt een mens teruggeworpen op zichzelf!). Het leidde ertoe dat ik mijn weg weer terug ging zoeken naar het kerkverband waarin ik was opgevoed. In de prediking die ik daar hoorde werd mijn hart verklaard. Dat gaf ook verbinding!

8. Geloof en de sacramenten

“We zijn gedoopt en er zijn beloften. Als je daar amen op zegt, hoef je toch niet meer ergens op te wachten? Als je dan belijdenis doet, mag je toch aan het Avondmaal?”

Wat de doop betreft: denk aan het belangrijke onderscheid tussen *wezen* en *bediening* van het genadeverbond (geen uitvinding van onze kerk; reeds te vinden bij Olevianus). Iemand kan zich op een erf bevinden dat omringd wordt door een heg, maar gaat het onweren, dan moet je toch echt in het huis zijn. De ingang tot het erf is je geboorte uit christelijke ouders en je doop in de Naam van een drie-enig God; de ingang tot “het huis” is de waarachtige bekering tot God en het geloof in de Heere Jezus Christus (Hij Die zegt: “Ik ben de Deur”). De beloften van het genadeverbond zijn *wezenlijk* alleen bestemd voor de uitverkorenen. Alle gedoopten bevinden zich echter onder de *bediening* van het genadeverbond. De Heere belooft dat Hij zal doorgaan de Zijnen toe te brengen, maar Hij doet dat gewoonlijk in de lijn van de geslachten. Hij is de God van Abraham, Izak en Jakob. Daar mag je in ootmoed op pleiten. Vanuit de doop heeft een verkondiger van het evangelie een woord voor iedereen: niet alleen voor bekeerden (“bekommerd” of “bevestigd”), maar ook voor onbekeerden. De

“Opent uwe mond...!” Dat is echter wat anders dan verstandelijk “Amen” zeggen op de beloften en daarmee “bekeerd” zijn.

We moeten oppassen voor dode *lijdelijkheid* maar ook voor dode *dadelijkheid*. Daarom “nee” tegen een Avondmaalsgodsdienst met automatische koppeling tussen belijdenis doen en de gang naar het HA. Het is niet allereerst: “Strijdt om *aan* te gaan”, maar: “Strijdt om *in* te gaan”. Het ware geloof is meer dan een historieel geloof aangevuld met emoties.

9. Hoe kom je aan het geloof?

Uiteindelijk gaat het om de praktijk. Je kunt immers overtuigd zijn dat het christelijk geloof het ware geloof is en ook een prachtige definitie van het zaligmakende geloof hebben, terwijl je er zelf buiten staat. Wat baat het je dan? Je wordt er dan wel voor bewaard jezelf rijk te rekenen terwijl je in wezen doodarm bent, maar dat mag je geen rust geven. Als het goed is zal de vraag klemmen: “Hoe kom ik aan het ware geloof?”

Bedenk dat het geloof uit het gehoor is en het gehoor door het Woord van God (m.n. de prediking van dat Woord). Gebruik de middelen en ga biddend op naar Gods huis. Verwacht het niet van de middelen als zodanig en nog minder van jezelf, maar smeeek de Heere om Zijn Geest. Hij is een verrassend God!

10. Hoe kan je er zeker van zijn?

Maar hoe weet je het dan zeker? Dat is een heel wezenlijke vraag! In dit bestek kan ik er maar kort op ingaan.

- a) Bij een waar gelovige wordt iets gevonden van een doorleving van de heilsorde. Let bijv. op “de gouden keten van het heil” in Romeinen 8:29-30. Let ook op de drie stukken van de Heidelbergse Catechismus: ellende, verlossing en dankbaarheid (in die volgorde, maar dan ook telkens opnieuw en steeds dieper). Let ook op de standen in het genadeleven die we vinden in de Schrift.
- b) Bij een waar gelovige vind je iets van de kenmerken. Let bijv. op de zaligsprekingen in de Bergrede. Let ook op de kenmerken die in de Dordtse Leerregels worden genoemd: het waar geloof in Christus, kinderlijke vreze Gods, droefheid die naar God is over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid, enz. Nee, het begint niet met Christus, maar het zal ook niet gaan zonder Christus. Hij is het grote Middelpunt!
- c) Bij een waar gelovige vind je ook iets van de vruchten van de Geest. Let bijv. op de vruchten die aangewezen worden in Galaten 5:22. Een waar geloof zal blijken in de praktijk van het leven, niet alleen in woorden, gevoelens en gedachten.

Een tiental handreikingen

1. T.a.v. de relatie geloof en wedergeboorte: houd Johannes 1:11-13 bij elkaar en let op de structuur van Johannes 3.
2. T.a.v. de vraag waarom het woord “wedergeboorte” zo weinig voorkomt in de Bijbel: een prof. NT in Leiden stelde eens dat je Bijbelse woorden niet alleen moet tellen maar ook moet wegen. Het woord wedergeboorte is er een van een groot “soortelijk gewicht”. Bovendien zijn er genoeg andere woorden die dezelfde zaak uitdrukken (bijv. het wegnemen van het stenen hart en het geven van een vlezen hart).
3. T.a.v. de heilsorde: let op de drie stukken ellende, verlossing en dankbaarheid zoals de HC deze benadrukt (in duidelijke overeenstemming met Gods Woord; zie bijv. de Romeinenbrief) en ga na hoe deze drie stukken corresponderen met wedergeboorte (Zondag 2), geloof (Zondag 7) en bekering (Zondag 33).
4. T.a.v. het onderscheid en de verbinding tussen het wezen van het geloof en de eigenschappen van het geloof, lees bijv. van Comrie, “Het ABC des geloofs” en “De eigenschappen des geloofs”.
5. T.a.v. van filosofische woorden en onderscheidingen: wees niet al te beducht voor beschuldigingen als zouden wij in ons theologisch denken teveel aanleunen tegen filosofie en scholastiek. Filosofie is geen vies woord. Zij is “de dienstmaagd van de theologie” (niet meer, maar ook niet minder). Trouwens, de waarde van de scholastiek wordt tegenwoordig in brede kring weer erkend.
6. T.a.v. het onderscheid tussen een toevluchtnemend geloof en de verzekering van de gelovige: lees de geschiedenis van de bloedvloeiende vrouw en let op de wijze waarop zij tot het geloof kwam, door dat geloof tot Jezus vluchtte, ervoer dat er kracht van Hem uitging, maar ook door Hem verzekerd werd.
7. T.a.v. het aanbod van genade: lees de gelijkenis van de verloren zonen in Lukas 15 en let er niet alleen op hoe de vader zijn jongste zoon ontving (vers 20), maar ook hoe hij zijn oudste zoon benaderde (vers 28).
8. T.a.v. het genadeverbond: blijf helder onderscheiden tussen wezen en bediening van het verbond. Denk daarbij aan het voorbeeld van een erf met een heg en een huis.
9. T.a.v. deze hele thematiek, lees regelmatig in de Dordtse Leerregels en bestudeer daarbij ook een goede verklaring (bijvoorbeeld die van ds. L. Vroegindeweyj, “De troost der verkiezing”). Zelf heb ik geprobeerd de betekenis van deze zaken dichterbij te brengen d.m.v. een JBGG-boekje “Om het hart van de kerk” en een dagboek “Uw waarheid zal bestaan”.
10. T.a.v. het geloof en de middelen: maak gebruik van de genademiddelen en bid om het werk van de Heilige Geest. Rust niet voordat je het ware geloof ontvangen hebt en zeggen kunt: “Ik heb het zelf uit Zijne mond gehoord!”

Stellingen en gespreksvragen

1. *Stelling:* Volgens Blaise Pascal zullen mensen die geen rust kunnen vinden “omdat er teveel tekenen zijn om het bestaan van God te ontkennen en te weinig om hen gerust te stellen”, God op den duur wel vinden. Want “er is genoeg licht voor degenen die er slechts naar verlangen om te zien, en genoeg duisternis voor hen die een tegenovergestelde neiging hebben” (geciteerd door dr. G. van den Brink in: dr. J. Hoek (red.), “Verantwoorde hoop” (Heerenveen, 2011).
2. *Stelling:* “De ware religie is de religie waarin God op het hoogst wordt verheerlijkt, de zondaar op het diepst wordt vernederd, Christus als het enige fundament der zaligheid wordt gepredikt, en Gods kinderen tot een leven van godzaligheid worden gebracht. Deze definitie kan ons helpen kaf en koren van elkaar te onderscheiden.”
3. *Stelling:* “Als de Bijbel een puur menselijk geschrift was, zou zij niet de totale verdorvenheid van de mens leren en zou Christus daarin voorgesteld worden als een Overwinnaar en niet als de Gekruisigde Die stierf onder de toorn van God.”
4. *Gespreksvraag:* Het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten krijgt nogal eens het verwijt dat zij een “wedergeboorte-theologie” aanhangt. Wat bedoelt men daarmee? Hoe denk je over dit verwijt?
5. *Gespreksvraag:* In de Dordtse Leerregels wordt de wedergeboorte geplaatst vóór het geloof (zie hoofdstuk 3 & 4). In de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt die volgorde omgekeerd (zie artikel 24). Is hier sprake van een tegenstrijdigheid? Zo niet, waarom kiezen deze twee belijdenisgeschriften voor een verschillende benadering?
6. *Stelling:* “Het onderscheid dat Alexander Comrie maakt tussen de habitus van het geloof (het geloofsvermogen) en de actus van het geloof (de geloofsdaad of de geloofsoefeningen) bergt een groot gevaar in zich. Een mens gaat dan immers denken dat hij zalig kan worden zonder daadwerkelijk in Christus te geloven.”
7. *Gespreksvraag:* Er is onderscheid tussen een toevlucht-nemend geloof en een verzekerd geloof. Vind je dat terug in de geschiedenis van de bloedvloeiende vrouw (Markus 5:25-34)? Hoe kwam zij tot het verzekerd vertrouwen?
8. *Gespreksvraag:* Wat belooft de Heere nu eigenlijk in de doop?
9. *Gespreksvraag:* Wat is er voor nodig om aan het Heilig Avondmaal te gaan?
10. *Stelling:* “Het is niet verkeerd op zondag andere kerken te bezoeken. Op die manier kun je juist tot een goed oordeel en een gefundeerde keuze komen.”